

TÜRKİYE EKONOMİSİNİN GERÇEKLERİ

Prof.Dr. Dođan Cansızlar
Atılım Üniversitesi

20 Mart 2013

WASHINGTON KONSENSUSU

- Ekonomist **John Williamson - Neo Liberal**
- **Washington Konsensüsü** (1970' li yılların sonu)
- İstikrar içinde kalkınma reçetesi ana unsurları :
 - Mali disiplin
 - Vergi reformu (düşük oranlı geniş vergi tabanı)
 - Faizlerin piyasada belirlenmesi
 - Rekabetçi kur politikası
 - Serbest ticaret rejimi
 - Sermayenin serbest dolaşımı (İşgücünün değil)
 - Özelleştirme
 - Deregülasyon (giriş-çıkıştaki engellerin

WASHINGTON KONSENSUSU

-Özetle;

**« DEVLETİN EKONOMİDEKİ AĞIRLIĞI
OLABİLDİĞİNCE KÜÇÜLTÜLEREK
PİYASA GÜÇLERİNE
DAYANAN BİR KALKINMA
ANLAYIŞI «**

WASHINGTON KONSENSUSU

- Gelişmiş ülkelerin **mal ve sermaye** açısından doyuma ulaşması,
- 1980 ' li yıllardan itibaren gelişmekte olan ülkelerin **hedef pazar** haline gelmesi,
 - Mal** dolaşımının serbestleşmesi,
- Gelişmekte olan ülkelerde **satılma gücünün düşük** olması,
 - Böylece **sermayenin de** serbest dolaşımının gündeme gelmesi,
- Gelişmekte olan ülke **işgücünün** ise serbest dolaşımına **engel** olunması,

WASHINGTON KONSENSUSU

-**1979 ve 1980** ' de uygulamaya konulan reformlar ;

-**ABD (Reagan)**

-**İngiltere' de (Thatcher)**

-**IMF ve Dünya Bankası** gibi uluslararası kuruluşlar da destek isteyen ülkelere "**Washington Konsensüsü**"nde yer alan ilkelere uymalarını istediler.

WASHINGTON KONSENSUSU

-**Latin Amerika**, Washington Konsensüsünü (neo-liberal programı) tam anlamıyla uygulayan bölge oldu.

-**Neticede ;**

-Program sert bir şekilde **yıkıma** neden oldu

-İktisadi büyüme hızında, mikro ekonomik göstergelerde ve toplumsal düzende **ani-sert bir düşüş ve kargaşa** meydana geldi.

-Oysa, neo-liberalizmi reddeden ve gelişmiş ülkelerin kalkınma yöntemlerini uygulayan **Doğu Asya**'da ise **büyüme ve kalkınma** gerçekleşmiştir

WASHINGTON KONSENSUSU

-Washington konsensüsünün unsurları ;

-Kaynakların etkin dağılımını,

-Ekonomide seffaflığı, öngörülebilirliği,

-Dolayısıyla iyi yönetişimi güçlendirmesi

açısından her ne kadar doğru tavsiye ve politikalar olsa da bunların uygulanabilirliği **ülkeden ülkeye farklılıklar** arz etmektedir.

-Çünkü ülkeler **yapısal farklılıklar** göstermektedir.

-Yani **standart bir model her ülkeye uymamaktadır.**

-Birçok gelişme sürecindeki ülkede **sürdürülebilir kalkınma** için gerekli sanayileşmenin **zemin taşları henüz oturmamıştır.**

WASHINGTON KONSENSUSU

-Türkiye ve diğer gelişmekte olan ülkelerde bu tür politikalar uygulayarak başarı beklenmesi rasyonel değildir.

-Kısaca ;

Devletin ekonomideki ağırlığının aşırı azaltılması

Gelişmekte olan ülkeler açısından her zaman olumlu sonuçlar

WASHINGTON KONSENSUSU

-**1997**'de ortaya çıkan **Asya krizi** ile birlikte Washington Konsensüsünün de yeniden gözden geçirilmesi gündeme gelmiştir.

-Böylece ;

-Yeniden **devlet** kavramı ön plana çıkmış,

-Piyasaları tek başına serbest bırakmanın aslında çok iyi bir fikir olmadığı,

-Devletin belli noktalarda **müdahale etmesinin** piyasaları daha sağlıklı bir noktaya getirdiği anlaşılmıştır.

WASHINGTON KONSENSUSU

-**2007** 'den beri devam eden **küresel kriz** sürecinde başta ABD ve Avrupa olmak üzere çok sayıda ülkenin aldığı tedbirler, aslında **Devletin ekonomideki ağırlığını artırmıştır.**

-Günümüzde **ABD ekonomisi büyük ölçüde devlet sektörüne** dayanmaktadır.

-Stratejik sektörler tamamen **Devletin kontrolündedir.**

-Dünyaya "**iyi yönetim**" ilkesini önererek devletin küçülmesinin özel sektörün ön plana çıkmasının gerekliliğini vurgulayan ABD **kendisi bu önerilerini uygulamamaktadır.**

-Kendi ekonomisi darboğaza girince "**ekonomiyi canlandırma paketi**" altında **devlet destekli**

çalışmalarda bulunmaktan kaçınmamaktadır

TÜRKİYE EKONOMİSİ
ve
WASHINGTON
KONSENSUSU

1. 24 OCAK 1980 KARARLARI

- Devletin ekonomideki payını **küçülten** önlemler alınmış,
 - Özelleştirme
- Dış ticaret serbestleştirilmiş,
- Yabancı sermaye yatırımları teşvik edilmiş,
- Kar transferlerine kolaylık sağlanmış,
- İthalat kademeli olarak libere edilmiş,
- İhracat; vergi iadesi, düşük faizli kredi, imalatçı ihracatçılara ithal girdide gümrük muafiyeti, sektörler göre farklılaşan teşvik sistemi ile teşvik edilmiştir.

2. TAM KONVERTİBİLİTEYE GEÇİŞ (1989)

-TPKKHakkında **32 sayılı Karar** (11.8.1989 RG) ile ;

-Kambiyo Rejimine geniş ölçüde serbesti getirilmiştir.

-Konvertibilite için gerekli olan kanuni çerçeve büyük ölçüde sağlanmıştır.

-Böylece Türkiye'nin **kambiyo rejimi** büyük bir serbestiye kavuşturulmuştur.

-O sırada, birçok **OECD** ülkesinin (örn. İtalya, Fransa, İspanya, Yunanistan, Portekiz, İrlanda, İzlanda) kambiyo rejiminden **daha liberal bir rejime geçilmiştir.**

3. GÜMRÜK BİRLİĞİ (1996)

- Anlaşmaya varmış ülkelerin kendi aralarında gümrükleri kaldırdığı ortak dış gümrük tarifesi uyguladığı serbest dış ticaret alanıdır.
- Türkiye' nin **üye olmadığı halde AB Gümrük Birliği'ne** dahil olması,
- **ABD-AB** Serbest Ticaret Anlaşması (STA) görüşmeleri ;
 - ABD mallarının Türkiye'ye gümrüksüz girmesi
 - Türk mallarının ABD' ne gümrüklü girmesi
- AB' nin yaptığı STA' na Türkiye' nin taraf olmaması

ÖZELLEŞTİRME

ÖZELLEŞTİRME (1985 – 2012)

Pay	Blok	Halka	İMKB	Diğer	Toplam
<u>Dönem</u>	<u>Satışı</u>	<u>Arz</u>	<u>Satışı</u>	<u>Satışlar*</u>	<u>Milyon</u>
<u>(\$)</u>					
<u>(%)</u>					
-1985-2002	3.605	2.669	0.773	1.005	8.052
17.4					
-2003-2012	16.838	6.903	0.488	13.814	38.043
82.6					
TOPLAM	20.443	9.572	1.261	14.819	46.095
100.0					
-2003-2012		TMSF + ULAŐTIRMA			11.000

YABANCILARIN PAYI (2012)

	<u>(%)</u>
- Bankacılık*	54.6
- Sigortacılık**	67.2
- Reel Sektör***	27.0
- Borsada Pay	67.0

* İMKB'de işlem gören hisseler dahil

** Toplam 59 sigorta şirketinin 44'ü tamamen yabancı sermaye,
8 şirkette ise yabancı payı var

***500 sanayi şirketinin 147 tanesi tümüyle yabancı

HUKUK DEVLETİ

***HUKUKUN ÜSTÜNLÜĞÜ BİR ÜLKEDE EGEMEN
OLMADIĞA***

***O ÜLKENİN NE BİRİNCİ SINIF DEMOKRASİ
OLMASI MÜMKÜNDÜR***

***NE DE GELİŞMİŞ BİR EKONOMİ OLMASI
MÜMKÜNDÜR***

1. ÖZELLEŞTİRMEDE YARGI İPTAL KARARLARININ UYGULANMAMASI

*-26 Nisan 2012 tarih ve 6300 sayılı Kanun ile 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanuna eklenen **Ek Madde 5 'de** ;*

*-“Özelleştirme uygulamaları sonucunda kuruluşların nihai devir sözleşmelerinin imzalanarak devir ve teslim işlemlerinin tamamlanmasından sonra özelleştirme işlemlerinin bütün sonuçlarıyla birlikte tamamlanmış bulunması, söz konusu kuruluşları devralanlar tarafından üretim, yatırım, modernizasyon, istihdam ve bunlara bağılı her türlü hukuki, ticari ve mali tasarruflarda bulunulması nedeniyle oluşacak **fiili imkansızlık** karşısında geri dönülemeyecek bir yapının ortaya çıkması halinde **yargı***

1. Özelleştirmede Yargı İptal Kararlarının Uygulanmaması

-Örnek ;

-12.6.2012 tarih ve 2012/3240 sayılı BKK ile ;

-Eti Alüminyum,

-Kuşadası ve Çeşme Limanları,

-SEKA Balıkesir İşletmesi

-TÜPRAŞ'ın %14,76'lık hissesinin

*satışını iptal eden **yargı kararlarının uygulanmaması** yönünde karar alınmıştır.*

2. SERVETİN KAYNAĞININ SORULMAMASI

*-Daha önce, **Vergi Usul Kanunu'nun 30/7. maddesi** vardı.*

*-Kişiler; harcamalarının, satın aldıkları malların ve birikimlerinin **kaynağını** belgelemek zorundaydı.*

*-Gelir Vergisi Kanunu'nun **82/2. maddesine** göre de vergiye tabi gelirle ilişkilendirilemeyen ve harcandığı ya da tasarruf edildiği tespit edilen mal ve haklar, **safi irat kabul** ediliyordu.*

3. MALİ AFLAR

- Mali Aflar mali sistemdeki bozukluğun ;
 - Hem sebebi
 - Hem de sonucudur
- Cumhuriyetten bu yana toplam **29** adet mali af çıkarılmış
- İlk Af, 1924'** de çıkarılmış
- Her 3 senede bir af demektir
- 2003 - 2012 arasında **3 adet mali af** çıkarıldı
 - Vergi Barişı (25.02.2003)
 - Varlık Barişı (13.11.2008)
 - Torba Yasa (25.02.2011)
- İngiltere'de **hiç** Mali Af çıkarılmamış
- Hollanda'da **1941'** de **bir kez Mali Af** çıkarılmış

4. GIDA BANKACILIĞI

-**2004** yılı başından itibaren uygulanmak üzere 5035 ve 5281 sayılı Kanunlar ile GVK ve KDV Kanunlarında yapılan değişiklikler ile Gıda Bankacılığı sistemi vergisel anlamda teşvik edilmiştir.

-GVK md 40/10 ve 89/6 ve KDV md 17 değişti

-251 seri no.lu GV Genel Tebliği ile düzenlendi

-**Gıda bankacılığı** yapan dernek ve vakıflara (kamuya yararlı olma şartı yok) yapılan yardımların **tümünün** gelirden indirilmesi , KDV' den de müstesna tutulması,

-Diğer vakıf ve derneklere yapılan bağış ve yardımlarda ;

*-Sadece Bakanlar Kurulu'nca "**vergi muafiyeti**" tanınan vakıflar ile kamu yararına çalışan derneklere tanınan "**sınırlı bir avantaj**" var.*

*-Bunlara yapılan bağış ve yardımların, **beyan edilen gelirin yüzde 5'ini** (kalkınmada öncelikli yöreler için yüzde 10'unu) aşmayan kısmı, indirim **konusu** yapılabiliyor.*

-Örtülü ödenek; kapalı istihbarat ve kapalı savunma hizmetleri, Devletin millî güvenliği ve yüksek menfaatleri ile Devlet itibarının gerekleri, siyasi, sosyal ve kültürel amaçlar ve olağanüstü hizmetlerle ilgili Hükümet icapları için kullanılmak üzere Başbakanlık bütçesine konulan ödenektir.

-Örtülü ödenek, bu amaçlar dışında ve Başbakanın ve ailesinin kişisel harcamaları ile siyasi partilerin idare, propaganda ve seçim ihtiyaçlarında kullanılamaz.

-Örtülü ödeneklere ilişkin giderler **Başbakan, Maliye Bakanı ve ilgili Bakan** tarafından imzalanan kararname esaslarına göre gerçekleştirilir ve ödenir.

ÖRTÜLÜ ÖDENEK

(2003-2012)

<u>Yıl</u>	<u>Başlangıç ödeneği</u>	<u>Harcama</u>
2003	175 bin TL	103 .012.740
2004	174 bin TL	107.375. 284
2005	200 bin TL	84.088. 668
2006	200 bin TL	207.646. 000
2007	220 bin TL	262.286. 521
2008	220 bin TL	290.981. 700
2009	230 bin TL	341 .971. 042
2010	230 bin TL	383.170. 247
2011	500 bin TL	391.682.533
2012	527 bin TL	587.700.000 (8 ay)

TOPLAM 2.676 bin TL
milyon TL

2 milyar 759

-Eski Başbakanlar Bülent Ecevit, Tansu Çiller, Necmettin Erbakan ve Mesut Yılmaz ise, toplam 190 milyon 400 bin liralık örtülü ödenek kullandı.

6. KAMU KAYNAK KULLANIMI (2003 – 2012)

-Bütçe Geliri 2.030milyar TL

-İç Borç 236.6

-Dış Borç 136.5

-Özelleştirme 84.5

TOPLAM 2.5 Trilyon (TL)
1.4 Trilyon (\$)

HUSUSLAR

DiĞER

I. BÜYÜME - İŞSİZLİK – SICAK PARA

Yıl/Ç	Yıllık Büyüme	İşsizlik (%)	Sıcak Para (milyar \$)
2000	6.3	6.5	19.7
2001	-9.5	8.4	10.3
2002	7.9	10.3	8.9
2003	5.9	10.5	16.9
2004	9.9	10.3	32.8
2005	7.6	10.3	58.2
2006	6.0	9.9	65.4
2007	4.5	10.3	107.1
2008	0.7	11.0	54.0
2009	-4.8	14.0	84.8
2010	9.2	11.9	112.7
2011	8.5	9.8	91.9
2012	3.1*	10.1**	146.6

28

* 2012 / 6 ay ortalama

** 2012 Aralık

2. İŞSİZLİK

(Kasım-Aralık 2012 – Ocak 2013)

İşsizlik : 10.1

Genç İşsizlik : 19.8

Gerçek İşsizlik : 17.4 (Umutsuzlar dahil)

İşgücüne Katılım : 50.0

(işgücü 27.556 / 15+nüfus

55.162)

İstihdam Oranı : 44.9

(istihdam 24.766/15+nüfus

55.162)

İŞSİZLİK

	<u>İşgücüne Katılım</u>	<u>İstihdam Oranı</u>	<u>İşsizlik</u>
-AB 27	71.2	64.5	10.5
-AB 17(eurozone) 11.9	71.5	64.5	
-TÜRKİYE	50.0	44.9	10.1
		İspanya	26.7
		Yunanistan	27.0
		Portekiz	17.6
		Hindistan	9.3

İşsizlik % 36 olurdu.....

3. KAYIT DIŐI İSTİHDAM (2012)

İstihdam 24.766 bin kiŐi

Aktif Sigortalı 18.431 bin kiŐi

KayıtdıŐı İstihdam % 25.6 (sigortasız)

Aktif /Pasif Oranı % 1.92

4. CARİ AÇIK – DIŞ TİCARET AÇIĞI

(Milyar \$

<u>Açığı</u>	<u>Cari Açık</u>	<u>Diş Ticaret</u>
-1923 – 2002 (80 yıl)	42.7	246.5
-2003 – 2012 (10 yıl)	345.7	555.2

-Aramalı İth/Toplam İthalat : 74.0

-İhracatın İthalatı Karşılama Oranı : 63.8

-100 \$' lık ihracat içinde 82' \$ lık ithal mal var...

³²-İhracat, aramalı ithalatının % 86.6' sını ancak

5. BORÇ STOKU

	2002	2012
Merkezi Hükümet	242.7	532.0
İç Borç	149.9	386.5
Dış Borç	92.8	145.5
Diğer Kamu	9.8	35.1*
TCMB Dış Borç	33.7	12.3*
Özel Sektör Dış Borç	65.9	390.9*
TOPLAM	352.1	970.3

* 2012 / 3ç

6. ULUSLAR ARASI YATIRIM POZİSYONU (2002-2013)

(Milyar

\$)

	<u>2002</u>	<u>2013 /</u>
<u>Ocak</u>		
-Döviz Borcu	147.8	642.9
-Döviz Varlıkları	62.3	217.3
- NET	85.5	425.6
-GSYİH oran	37.1	53.2

-İç tasarruf oranı artırılıp cari açık düşürülmeli..

³⁴-TCMB rezervleri artırılmalı...

7. HANEHALKININ BORÇLULUĐU

HANEHALKININ BORÇLULUĐU		
	Hanehalkının Toplam Borcu (MİLYAR TL)	Borç Yüğü / Harcanabilir Gelir (%)
2012/9	284	48.1
2011	252	47.4
2010	195	43.5
2009	119	41.0
2007	84	31.1
2006	61	23.7
2005	39	19.0
2004	18	11.8
2003	8	6.8
2002	3	4.3

8. DOLAYLI VERGİLER / TOPLAM VERGİLER

-OECD	:	30.2
-AB	:	35
-Türkiye	:	66.8

-Beyana Dayanan Gelir vergisinin Toplam Vergi İçindeki Payı : % 1.76

-**Vergide Adalet** ; “ Çok Kazanandan Çok, Az Kazanandan Az Vergi Alınması ...!!!! ”

9. YAPISAL REFORMLAR

- Yapısal reform**, bir sistemin daha verimli çalışabilmesi ve şoklara karşı daha dayanıklı hale getirilebilmesi için o sistemin yeniden yapılandırılmasıdır.
- Türkiye'nin ihtiyacı olan ekonomik yapısal reformlar **üç** başlıkta toplanabilir.

1. Büyümenin ithalâta bağımlı yapıdan kurtarılması ve cari açığın düşürülmesi.

-Bunun **iki yolu** olabilir:

-İç tasarrufları artırmak

-Üretimin ithalâta dayalı yapısını değiştirmek

-Eğer bu iki önlem alınıp da yapısal reform yapılamıyorsa
tek çare ;

-Büyüme hızını potansiyel büyüme düzeyi olan yüzde 5'lere düşürmektir.

olmaktan

çıkarılıp dolaysız vergilere ağırlık veren bir yapıya dönüştürülmesi.

-Bu deęişiklik öncelikle **adil bir vergilemenin** yerleřtirilebilmesi için gereklidir.

-Çünkü dolaylı vergiler düşük gelirliden oransal olarak daha yüksek vergi alınmasına yol açar.

-Değişikliğin yapılması ayrıca ithalâta bağımlı vergi geliri artışlarından uzaklaşmamızı sağlayacağı için önemlidir.

-Bir başka yararı da **kayıt dışılığı** önlemesidir.

3. Enerji faturasının azaltılması için gerekli tasarruf

önlemlerinin alınması ve alternatif enerji kaynaklarının devreye alınması.

-Enerjimizi dışarıdan ithal ettiğimiz için cari açığa olumsuz katkı yapan bu ithalât kalemini azaltıcı önlemleri almamız gerekiyor.

Bunlara ilaveten daha birçok konu eklenebilir.

Eğitim, Adalet , Sağlık vb...

TEŞEKKÜRLER

dcansizlar@atilim.edu.tr